

NEFASET LOKANTASI'NDA VAROLMAK

Araştırma Sorusu: Tuğba Doğan'ın "Nefaset Lokantası" adlı romanında ölüm, aşk ve arkadaşlık kavramlarının odak figürün varoluş sürecindeki etkisi nasıl işlenmiştir?

Ders: Türkçe A, Category 1

Sözcük Sayısı: 4022

İÇİNDEKİLER

I. GİRİŞ.....	3
II. ODAK FİGÜRÜN VAROLUŞ SÜRECİNDE ETKİLİ OLAN KAVRAMLAR.....	5
II. I. ÖLÜM.....	5
II. II. AŞK.....	9
II. III. ARKADAŞLIK	13
III. SONUÇ	17
IV. KAYNAKÇA	19

I. GİRİŞ

Varoluşçuluk öğretisine göre evrende kendi varlığını yaratan tek varlık insandır, ölümün kaçınılmaz olması insanlarda var oluş sorunu yaratır. Bu kaygı hali bulunmadan insanlar var olduklarını anlayamazlar. Genellikle edebiyatın ele aldığı konu kökenini bu “var olduğunun farkında olma” halinden alır. Camus’un “Yabancı”sı, Kafka’nın “Dönüşüm” ü, Sartre’nin “Bunaltı”sı ve bu çalışmaya konu olan yapıt, Tuğba Doğan’ın “Nefaset Lokantası”nda varoluşçuluk; ana karakterin düşünce dünyası üzerinden okuyucuya aktarılmıştır. Bu yapıtlarda ana karakterin varoluş farkındalığı kimi zaman yaşadıkları üzerinden, kimi zaman da hiçbir eyleme gerek duymadan betimlenir ve edebiyatta varoluşçuluk felsefesinin kapılarını aralar.

Doğan, başkaldırı felsefesini ve varoluşçu felsefenin canlı, devingen, ruh dolu, düşündürücü temel taşı Salih figürünün düşünce dünyasındaki aşk ve çocukluk motifleriyle ortaya koymuştur. Salih’in varoluşu bu iki kavramla betimlenmekle birlikte iki kavramda da yer alan trajik olaylar bireyin yabancılaşma sürecine de ayna tutmuştur ve onun doğup büyüdüğü, onu istemeyen, yabancı olduğu topraklardan ayrılma kararı vermesine sebep olmuştur. Bu açıdan “Nefaset Lokantası”, Salih’in Türkiye’ye ve eski yaşamına veda etmek istemesiyle başlayan ve gidene kadarki kendi iç mücadelesini ele alan bir romandır. Neden gitmek istediği üzerine başlayan sorgulama ile sonrasında durmayan varoluş mücadelesi ile Salih’in kendini yeniden, okuyucuyla birlikte keşfetmesiyle ilgilidir. Yapıtta yer alan odak figürün iç monologları ve yazarın kullandığı bilinç akışı tekniğiyle okuyucu, Salih’in kafasında, anılarında bir gezintiye çıkar ve bu süreçte kendisini de Salih gibi sorgularken bulur. Nefaset Lokantası, yapıt içerisinde yaşamı temsil ettiği gibi yapıtın kendisi de yaşam gibi mutluluklarıyla, trajedileriyle ve sevgiyle gözler önüne serilmiştir. Karamsar, hayatını terk etmek isteyen birinin ağzından yaşama yeniden anlam getirilmiştir.

*“Kalp düşünbilseydi, atmaktan vazgeçerdi.”*¹ Bu sözcükler, okurun Tuğba Doğan’ın “Nefaset Lokantası” isimli yapıtın kitabını araladığında karşılaşacağı ilk sözcüklerdir. Böylece, yapıt boyunca hem yazarın anlatımında hem de olay örgüsünde okura hissettirilecek olan negatif, karamsar atmosfere yapıtın ilk cümlesinden bir giriş yapılmıştır. Doğan’ın üslup seçimi her ne kadar karamsar olsa da yapıtın ana düşüncesi umut ve yeniden başlamak üzerinedir. Okuyucunun gözleri ve kulakları olan Salih’in bakış açısından bakılarak onun şimdiki zamanını ve geçmişini, yazar adeta okuyucunun zaman algısı üzerinde oynayarak en ince detaylara kadar gözler önüne sermiştir. Aynı zamanda hem odak figür hem de yardımcı figürler olmak üzere birçok kişinin hayata dair bakış açıları ve varoluş sancıları yapıttaki olay örgüsüne yedirilerek işlenmiştir. Yapıtta yalnızlık ve aidiyetsizlik sorunsalları Salih’in varoluş sürecinin temelini oluşturmaktadır. Bu durumları ortaya çıkaran etkenlerin ise Salih’in sıklıkla yüzleşmek zorunda kaldığı ölüm gerçeği, aşk ve arkadaşlıktır.

Yapıtta Salih’in varoluş sancuları ve bu süreçte hayata tutunma çabaları, olay akışı ve monologlar üzerinden anlatılmıştır. Figürün içerisinde geçirdiği kendini tanıma serüveni, üç ana başlık altında ve üç farklı bölüm üzerinden aktarılmıştır. Kendi iç çatışmaları sebebiyle Türkiye’den ayrılma hayali öncelikle geçmişte yaşadığı bir aşk hikayesine, daha sonra da çocukluk hikayelerine takılır. Aynı zamanda soruda geçen izleklerden her biri, yapıtı derinlemesine incelemek adına önem arz etmektedir. Ölüm; Salih’in annesi, kız arkadaşı, Lokanta’nın sahibi başta olmak üzere figürün karşısına çıkarak onu yaşadığı yerden soyutlamıştır. Romanda Salih’in sevgilisiyle geçirdiği zaman geriye dönüş tekniğiyle anlatılmış ve sevgilisinin trajik ölümünün odak figür üzerindeki etkisi de bu ikinci zaman kurgusuyla kurulan bağ ile anlaşılmaktadır. Arkadaşlık ise özellikle Metin başta olmak üzere çevresindeki kişilerle olan diyalogları üzerinde irdelendiğinde odak

---

¹ Fernando Pessoa

figürün var oluşundaki etkisi anlaşılmaktadır. Yazar, Salih'in hafızasında yaptığı yolculuklarla zaman kurgusunu çeşitlendirerek onun yaşadığı iç çatışmayı yansıtırken bir yandan da geleceğini de belirsiz kılmaktadır. Yapıt boyunca Salih'in geçmişinden kurtulamayarak onun geleceğini belirlemesine izin verirken, doğduğu topraklardan en sonunda ayrılamamasına sebep olması, İbni Haldun'un "Coğrafya kaderdir." sözünü de kanıtlar niteliktedir.

II. ODAK FİGÜRÜN VAROLUŞ SÜRECİNDE ETKİLİ OLAN KAVRAMLAR

II. I. ÖLÜM

Alman filozof Martin Heidegger'a göre, insan kendi varoluşuyla kendini ilişkilendirdiği her anda ölümü bir olanak olarak kendi şimdisinde taşır. Her an gerçekleşecek bir olay olan ölüm, bir tehdit olarak kendisini insanın kaygısı olarak açığa çıkarır. Böylece kaygılı insan, yaşadığı her an hiçliği kendi önünde bulduğundan kendi hiçliğine sırtını dayayarak kendisini ve çevresindekilerin varoluşunu sorgulama imkânı bulur.² Bu "kaygılı insan" tiplmesi, Tuğba Doğan'ın "Nefaset Lokantası" adlı romanındaki Salih figürüyle kendisini gösterir. Salih, hayatının en beklenmedik anlarında ölümle karşılaşmıştır ve bu da ona kendi yaşamının ve varoluşunun her gün biraz daha bilincinde olmasına katkı sağlamıştır.

Yapıtın henüz en başındaki defnedilme sahnesinden en sonundaki Afitap Hanım'ın yedisinin mevlidine kadar "ölüm" konusu leitmotif olarak okurun karşısına çıkmaktadır. Salih'in bütün düşünce dünyasının ölümün kaçınılmaz gerçeği üzerine kurulu olması, Doğan tarafından kurguda tekrarlanan bu olayla verilmiştir. Salih'in duygularını saklamaya olan eğilimi, sürekli kendini dış dünyadan soyutlayarak dışlanmış hissetmesi, hayattan ve gerçeklikten kaçmaya olan arzusunu oluşturan birkaç etmeden bir tanesi de sürekli olarak karşılaştığı ölümün gölgesidir. Salih'in ölümle karşılaşmalarının başı, henüz okuyucu odak figür ve yapıtın işleyişi üzerine bilgi sahibi

---

² <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/214730>

olmadan mezarlıkta bir kişinin defnedilmesi betimlenmesiyle tasvir edilir. Resmedilen bu uzamda insanların ağlayışları, hüznü, hıçkırımları betimlenirken baş karakter sadece ölümün bu kadar spontane olması karşısındaki şaşkınlığını anlatma ihtiyacı duymuştur. “*Az sonra gömülecek olan, dün bana bakıyordu.*” (Doğan, 9) Yazarın Salih’in tutumunu üzgünlükten yana olarak kurgulamaması, figürün zaten başına gelenlerden ötürü ölümü beklemesinden kaynaklıdır. Normal şartlar altında insanlar ölüm gerçeğini yakın çevresinde yaşamadan düşünemez ve anlamlandıramazken Salih, tüm düşünce hayatını sahip olduğu her şeyi bir gün kaybedeceğini kabullenme üzerine kurmuştur. Yaşı ilerledikçe bu düşünceyle o kadar fazla bütünleşmiştir ki, yaşamdan ziyade kendini ölüme yakın görmeye başlamıştır.

Yazar, Salih’in kafasında yaşanan yaşam- ölüm arasındaki çatışmayı yansıtmak adına ikisi için de birer metafor kurgulamıştır. “Nefaset Lokantası”, yaşamdaki hızlı nabzın attığı ve hissedildiği yer olarak betimlenmiştir. Zaten insanların birincil fiziksel ihtiyaçlarını -beslenmeyi- karşılamak amacıyla kurulmuş olan uzam, her türlü insan tiplemesinin iyi-kötü birçok anısını geçirmesiyle betimlenmiştir. Salih’in Rio de Janerio’ya taşınmaya yönelik hayali, ikinci evi olarak gördüğü lokantadan ve hatta yaşamdan kaçmaya olan arzusudur ve ölümü sembolize etmektedir. Bu kaçma içgüdü ve hayalinin birincil sebebi, asla yaşamın bir parçası olarak kendini görmemesidir. Sürekli ölüm üzerine kurulmuş olan düşünceleri, “nakil öğrenci psikolojisi” ve ebeveynlerini henüz küçükken kaybetmesi onun hiçbir yere uyum sağlayamamasına sebep olmaktadır. Lokantadaki insanlara yönelik veda konuşması, yani dünyayla iletişim kurduğu vedası boyunca da bu dışlanmışlık hissinden bahsetmiştir. “*Toprak beni dışladı, insanlar beni dışladı... hepsinden dışlandım... Üstelik üzerimde bir tedirginlik hep vardı. Başından beri.*” (Doğan, 18) sonrasında da birkaç bilinmez adamın onu Türkiye’den alıp götürmesine dair arzusunu betimlemektedir. Baş karakterin sürekli yüzleşmek zorunda kaldığı içsel çatışma, sorunun sadece Türkiye’ye uyum

sağlayamama olmadığının farkında olmasıdır. Rio'ya gitse yani bir şekilde gerçek yaşamdan uzaklaşsa bile dışlanmışlık hissi onu hep takip edecektir. Bu gerçeği reddetmeye eğilimi yüzünden her ne kadar Rio'ya taşınma isteğini sürekli dile getirse de asla oraya gitmemektedir. “Fermuarı açık, yatay bir vaziyette günlerdir bekleyen bavulu” bu nedenle hep boş kalmış, hiçbir zaman doldurmamıştır. *“Salih’in yaşadığı topraktan gitmekten bahsetmek bir var olma biçimine, bir kimliğe dönüşeli çok olmuştu... hayli zamandır gitmek isteyenlerin topraksız, marşsız ve bayraksız, soyut vatanının bir yurttaşıydı.”* (Doğan, 20) Buradan da anlaşılacağı üzere, yaşadığı yerden gitme planının sadece düşünce olarak kalacağını kabullenmiştir.

Gitmek veya gitmemek, ölmek veya ölmemek arasında yaşanan çelişkinin bir başka perspektiften okuyucuya yansıtılması da Salih'in diğer ölümlere verdiği tepkidir. Örneğin kendisi bu seçimi bir türlü yapamadığından ötürü, kararını vermiş olan insanlarla empati kuramaz, onlara anlam veremez. *“Neden kendini öldürmeden önceki gece içtiğin sodaya nane yaprağıyla limon dilimi koydun? Bu, hayatı sevmeyenin, ondan vazgeçenin yapacağı bir şey midir?”* (Doğan, 96) Salih, kendisi bu seçimi yapamadığı için sevdiği kadının bu hayatı sevmeyişi gerçeğini bir türlü kabul edemez, sanki Nihan ile konuşuyormuşçasına onu sorgularken okuyucu da kişinin eksikliğini yorumlama ve Salih'in acılarıyla empati kurma gereksinimi duyar. Aynı durum yani Salih'in ölümleri kabullenememesi, annesinin ölümü hakkındaki düşüncelerinde de görülmektedir. Ölümünün bir intihar olduğunu yalnızca iç sesi fark etmektedir. *“Salih. Fare olmayan evde fare zehrinin ne işi var? Gerçekten bilmiyor olamazsın değil mi?”* (Doğan, 126) Bunun benzeri iç sesindeki “cüce” ile aralarındaki kavgalar sayesinde okuyucu, Salih'in iç çatışmasına dahil olma fırsatı edinir ve keskin ayrımları daha da yakından tanır. Sonrasında okuyucu, Afitap Hanım'ın yedisinin mevlidi sırasında Salih'in ölüm hakkındaki düşüncelerine tanık olur. Hiç kimsenin ölümünün kendine benzemediğini Nihan, Hz. İsa, Afitap, Suphi Bey üzerinden örneklerle ölüm

biçimlerinin uyumsuzluğunu anlatır. Bu rastgele gibi görünen düşünceler, aslında Salih'in ölümün spontane olması ve herkesin ölecek olmasına karşı olan sitemdir. Zaten “*Salih duaların art arda eklenip katmerlenen, bir türlü bitmek bilmeyen mırıltısından sıkıldı*” (Doğan, 125) cümlesinde, herkesin ölen kişiyi anması gereken ve duygusal olarak yoğun, birliktelik içeren bir zamanda Salih'in sıkılması ve kaçması onun toplum içerisinde ölümün getirdiği olumsuz duyguları yeniden yaşamak yani yüzleşmek istemediğini göstermektedir. Roman kurgusunun Afitap Hanım'ın ölümünün anlatısıyla başlaması ve bitmesi, aynı zamanda bu figürün yaşamı temsil eden Nefaset Lokantası'nın sahibi ve işletmecisi olması, her ne kadar insanlar gelip geçici olsa da yaşamın devam edeceği iletisini vermektedir. Sonrasında bu lokantanın Salih'e bırakılması ve başka kişiler tarafından işletilmesi adeta Afitap Hanım'ın mirası niteliğindedir: yaşamaya devam etmek, hayata tutunmak.

Yapıtın Salih'in varoluşsal düşünceleri ve iç dünyası üzerine olduğunu yansıtabilmek adına yazar, sürekli olarak bilinç akışı tekniğini kullanır. Düşüncelerin hızını ve akışkanlığını yansıtmak adına noktalama işareti kullanılmayan bu kısımlarda, Salih'in kendisine yalan söylediğinde ortaya çıkan bir cüce yer almaktadır. Cüce, sürekli Salih'i kovalamakta ve bu özelliğiyle bilinçaltını temsil etmekte ve mutlu olmasını engellemektedir. “*Bu cüce, bilinçdışımın bir yansıması ya da benim alt benliğim değil, benim içimden konuşan dış dünya*” (Doğan, 52) diye tasvir edilen cüce, “*...beni tanıyan son kişi de öldüğünde geriye anlamsız varlığımın önemsiz moleküler bir parçasının dahi kalmayacağını...*” (Doğan, 52) fikrini Salih'e düşündürme görevini edinmiştir. Bu nihilist bakış açısını ve ölümün insan yaşamının anlamsızlığına sebep olduğu düşüncesini Salih devamlı reddetmektedir ancak okurun gözünde bu düşünce onu sürekli kovalayarak yaşama telaşı içerisinde olduğu bir atmosfer yaratmaktadır.

Romanda özlem ve ölüm iç içe yer almaktadır. Salih'in ölen sevgilisi Nihan ile içinden konuşması ve ona mektuplar yazması geçmişe duyduğu özlemi göstermektedir. Nihan'ın intiharından kendisini sorumlu tutması *"Beni gerçekten sevmemiş. Birini seven biri kendini öldürür mü?"* (Doğan, 89) ve ölüme meyilli birisini partner olarak seçmesi, ailesini genç yaşta kaybetmesinden kaynaklıdır. Çünkü Salih küçüklükten itibaren beklentileri sevdiği kişilerin ölecekleri üzerine şekillendirip bu beklentisini tatmin edebilecek birini içgüdüsel olarak çekici bulmuştur. Hatta henüz o kadar küçük yaşta bir çocuğun beyni ölümün nasıl bir şey olduğunu kavrayamadığından ötürü, aniden ortadan kaybolan anne ve babasını "beni terk ettiler" şeklinde yorumlamıştır. Cüceyle yaptığı hayali diyalogda da yetişkin olmasına karşın bu düşünceden kurtulamadığı görülmektedir. *"Demek ki ben gerçekten sevilemez biriyim. (Salih) Belki de her şey seninle ilgili değildir. (cüce)"* (Doğan, 89) Cüce onu ölümün kendisinden bağımsız bir nedenle gerçekleştirdiğine inandırmaya çalışmıştır. Bu durum, Salih'in var oluş sürecindeki iç çatışmasını hayali kahramanıyla yaptığı diyaloglar biçiminde yaşadığını göstermektedir.

II. II. AŞK

"Aşk" adı verilen derin sevgi halinin yükselmesinin tek yolu var olma denilen bilinç haline varmaktır. Başka bir insanla birlikte var olan kişi, zihninin yargılarına hapsolmek zorunda kalmaz. Bilinç, birden fazla kişiyle birlikte var olur. Salih, özellikle de ölüm karşısındaki kayıtsızlığı, ilk bölümlerdeki düşünceleri ve duyguların eksikliği ile okur tarafından duygusuz biri görülse de yazar, Nihan'ı anlatmaya başladığında Salih'in duygusal yönü ön plana çıkmaya başlar. Kurgunun ilk yarısında Salih'in duygularına hiç yer verilmemesi ve cüceyle olan kavgalarından anlaşılacağı üzere ana figür, zayıf noktalarını bastırma gibi bir savunma mekanizmasıyla hareket eder. Nihan ise Salih'in en büyük zaafı olduğu için her ne kadar kendisi tarafından gizlenmeye çalışılsa da okuyucu, ismini öncelikle Salih'in değil, cücenin ağzından duyar:

“Günlerdir etrafında dolanıyorsun. Dolanma. Söyle artık. Sen daha önce gidecektin. Asıl o zaman gidecektin. Gidemedin. Olmadı. Direnme. Teslim ol. Adını söyle. Nihan.” (Doğan, 53) Salih’in Nihan’dan bahsetmeyerek onu unutmaya çalışmasına rağmen ona sürekli olarak adını hatırlatan cüce ile konuşmaları, her ne kadar acısını bastırmaya çalışsa da aslında ona hâlâ âşık olduğunu ve onu tamamen yüreğinden silmek istemediğini göstermektedir. Bunu desteklemek adına yazar, Salih’in Nihan’ı ölmemiş ve sadece özlediği bir sevgilisiymiş gibi düşündüğü bölümlere yer vermiştir. “Dünya, içindeki herkesle beraber, giderek Nihan’a benziyordu. Dünya Nihan’a benzedikçe Salih ölümsüz olmak istiyordu.” (Doğan, 80) Salih, gördüğü her şeyi Nihan ile ilişkilendirmekte, onunla olan anılarını sürekli hatırlamakta ancak ölümünü reddederek mutlu olmaya çalışmaktadır. Cüceyle bu konu hakkındaki uzun kavgalarının betimlemesi sonrasında ise yazar, okuyucuya Nihan’ın kişiliği hakkında bir fikir verebilmek adına onun Salih’e yazdığı mektuplara sırasıyla kurguda yer verir. Yapıta eklenen mektuplarda sanki daktilodan yeni çıkmış gibi bir yazı tipinin kullanılması, okuyucuya Salih’in bakış açısından bakıyormuş imgesi yaratır. Böylelikle okuyucu, yalnızca birkaç yeri ve zamanı belli olmayan mektuptan figürü, sevdiğiyle konuşmalarından tanımaya başlar. Bu mektuplar içerisindeki duygu durumlarının farklılığı, çeşitliliği Nihan’ın dengesiz duygu durumu hakkında bilgi edinilmesini sağlar. Mektupların içindeki detaylar incelendiğinde, Nihan’ın kendisine ait kişisel bilgiler içermemesi ve Salih ile olan ilişkileri üzerine neredeyse hiç bahsedilmemesi, daha çok başka insanlardan ve Nihan’ın farklı konular hakkındaki düşüncelerinin verilmesi önemli bir noktadır. “Alt kat komşularım her pazar akşamı (...) Metin bugün, mübaşir bir çocuktan bahsetti...” (Doğan, 56) Nihan’ın sürekli olarak başka insanların hayatlarından bahsediyor olması ve Münih’e gittiklerinde oradaki yerlilerden birinin günlük hayatını gün boyunca taklit etmeleri ve onun gibi hissetme çabaları Nihan’ın kendisinden çok başkalarının yaşamını yaşamak istediği savını kanıtlar niteliktedir.

Zaten bu amacını gerçekleştirmek veya az da olsa yaklaşabilmek için oyunculuk mesleğini yapmaktadır ve böylece her gün farklı bir kişi gibi davranabilme yetkisi vardır. Nihan'ın kişiliğinin yazar tarafından bu şekilde tasarlanması, onun da tıpkı Salih gibi kendi olduğu kişiden kaçmaya çalıştığına göstergesidir. *“İkisi de kendi günahlarını düşündüler, hemen vazgeçip başka şeyler düşündüler.”* (Doğan, 65) Birlikte bir kiliseye girdiklerinde yaşanan bu olay, ikisinin de kendi benliklerinden kaçtığına bir göstergesidir.

Yazar, Nihan figürünü okuyucuya tanıttıktan sonra Salih'in Nihan'ı nasıl gördüğüne yer vererek okuru odak figürün bakış açısından baktırır. Bir süre sonra Nihan ve Salih'in bu kadar benzerliğinin olmasının aslında bir tesadüf olmadığı, Salih'in düşünce dünyasının merkezine Nihan'ı ve Nihan'ın düşüncelerini koyduğu anlaşılır. Bu tutum, okuyucuda sanki Nihan olmasaydı Salih'in kendi benliği olmayacakmış gibi bir izlenim bırakır. Birlikte olan anılarında Salih'in anlatıcı olması birkaç kusuru beraberinde getirir ve okuyucuyu Salih'in hatırlamak istemediği, halının altına ittirilen kısımları cücenin ağzından dinlemek zorunda bırakır. *“Mesela o günün gecesi ‘Ne zaman mutlu olsam kesin kötü bir şey olacak diye korkmaya başlıyorum. Tam anlamıyla mutlu olursam çok büyük bir felaket olmasından, hemen o anda ölmekten korkuyorum.’ Demişti sana ama pek üzerinde durmamıştın.”* (Doğan, 71) Gün içerisinde yaşanan güzel olayları betimlemelerle anlatırken bu cümleyi atlaması, sonrasında cücenin hatırlatması Nihan'ın gelecek olan intiharının yazar tarafından önceden gösterilmesidir ve bunun aslında Salih için o kadar da sürpriz olmaması gerektiği mesajını verir ancak Salih, önceden fark ettiği bu gerçeği kendisinden bilinçsizce saklamaya karar vermiştir.

Nihan ile olan anılarını okuyucuya anlatırken kendinden bile gizlediği, bir savunma mekanizması olarak unuttuğu kısımların olması, bir trajedinin gelmekte olduğunun habercisidir. *“Geçmişiyse girdiği her mücadelede insan bozguna uğrayacaktır. (...) Hatırlama bu yüzden trajiktir. İnsana*

bir devamlılık, aitlik, belli bir zaman aralığında yaşanmış bir kişisel tarih duygusu verir fakat bunu asla geri döndürülemeyecek olan bir zamanın çoktan kaybedilmiş olması bilgisiyle yapar. (...) Hatırlamak acı verir. (...) Velhasıl her şey geçmiş ve gelecektir, şimdiki zamanla sadece kötü filmler ilgilenir.” (Doğan, 73) Geçmişini hatırlamak, her ne kadar Salih’in canını yaksa da aslında Nihan’ın olduğu yere, yani geçmişe gitmek istediğinin açıklamasıdır. Aynı zamanda Salih’in “şimdi”de bulunmak istemediği için ve var olan yaşamından kaçmak amacıyla Rio’ya taşınma isteği de yapıt içerisinde düzenli olarak vurgulanmıştır. En başından beri kendisini bu dünyaya, “bu toprağa” karşı yabancı hisseden figürü dünyaya bağlayan ve orada bir yeri olduğunu ona hissettirecek tek imge, Nihan’dır. Ancak yapıtın birçok yerinde vurgulanan “hayatta her şeyin geçici olduğu” gerçeğini desteklercesine Nihan da geçicidir. Nihan’ın ölümü karşısında hayata onu artık bağlayan bir etken bulamayan Salih, bu nedenle Rio’ya taşınmak istemektedir ve ölümün de dahil olduğu yaşamı temsil eden Nefaset Lokantası’nın başına geçmeyi reddetmiştir. Salih’in bu tercihiyle yaşamdan uzaklaşmayı seçmesi, ancak bavulunu bile toplayabilecek gücü kendisinde bulamamasıyla var oluş çabası yine bir iç çatışmaya dayandırılmıştır.

Nihan’ın intihar mektubu, Salih tam onun yanına taşınmak ve sonrasında ona evlenme teklifi etmeyi planlarken eline ulaşmıştır. Yapıtın neredeyse tamamında olduğu gibi tekrardan en trajik olaylar, en beklenmedik zamanda gerçekleşmektedir. Okuyucu tekrardan Salih’in yerine konulduğu için Nihan’ın mektubunu da birincil kaynaktan okuma şansı edinmiştir. Mektubun geneline bakıldığında ise Nihan’ın neden ölümü bir çözüm olarak seçtiği ve uzun zamandır hissettiği “hissizlik” ten kurtulma isteği bilinç akışı tekniği ile üstü kapalı bir üslupla aktarılmıştır. Fakat bu mektupta ilk göze çarpan detay, Salih ile Nihan’ın ilişkileri üzerinde hiçbir şey yazılmamış olmasıdır. Daha çok Nihan yaptığı seçimi gerekçeleriyle anlatıyor gibidir. Bu içerikten yola çıkılarak Nihan’ın seçiminin sadece kendisiyle ilgili olduğu anlaşılabilir fakat Salih hep

kendisini suçlamaya devam etmektedir. Figürün bu düşünce şekli, daha çok hayatındaki iki önemli figürün de intiharına tanık olması ve artık kendisini bu durumlardan sorumlu tutması olarak değerlendirilebilir. Nihan figürüyle de Salih'in gizlemeye çalıştığı duygularının açığa çıkışına tanık olan okuyucu, figürün düşüncelerini artık tamamen anlayabilmekte ve onunla empati kurabilmektedir.

Yazar, Salih'in Nihan'la ilgili düşüncelerine kurgu boyunca giderek daha fazla yer vermiştir. Bu tercihten, Salih'in Nihan'ı unutmak yerine onun hala var olduğu düşüncesine sığındığı çıkarımına varılabilir. Bunun temel sebebi, ana karakterin yas tutma yolu olarak sevdiği kişiyi hatıralarında yaşatmasıdır. Nihan'ın mektubunu tekrar tekrar okuması, ölümünden sonra yaşarken yazdıklarını sürekli tekrar aralaması, Salih'in biten bir ilişkide mahsur kalarak yasını bu şekilde aktarmasına sebep olmuştur. Salih'in düşünce dünyasının Nihan varken ve yokken biçiminde farklılaştığı görülür. Goethe de sevgilinin ölümünden sonraki ruh halini betimleyebilmek adına, iki kere öldüğünü yazmıştır: “kendimiz öldüğümüzde ve bizi seven biri öldüğünde.”³ Nihan gibi Salih'in yaşamında bu kadar geniş yer kaplayan figürün ölümü, yazarın en başta da öne sürdüğü, her var oluşun beraberinde ölümü getirdiği savının dışavurumu niteliğindedir.

II. III. ARKADAŞLIK

Kişinin düşünceleri, başkalarıyla paylaşıldıkça anlam kazanır. Çünkü insan başkalarıyla iletişime geçmeden, düşüncelerini bu iletişim aracılığıyla dışa vurmadan bir toplumda var olamaz. Bir insanın kişiliği arkadaş çevresinden ve onlarla olan iletişiminden anlaşılabilir gibi bir yapıdaki ana figürün de arkadaşları, o figürü anlamak adına okuyucuya birçok ipucu sunar. Yapıtta Salih gibi kendisini dünyaya ait hissetmeyen ve oradan uzaklaşabilmek için can atan biri, yaşadığı uzamı “geçici” olarak nitelendirmesi nedeniyle oradan çok fazla arkadaş edinmemeyi, arkasından onu

---

³ Goethe, J.W. 1809 Die Wahlverwandschaften. Münchenn: Winkler, s. 331

özleyecek insanları bırakmamayı tercih etmiştir. Salih'in arkadaşlık ilişkilerine bakış açısı, onun yaşamında öncelikli bir yere sahip değildir. Salih'in arkadaşları Metin ve Altan, kurgunun yalnızca ilk ve son bölümlerinde okuyucunun karşısına çıkmaktadır. İkinci bölümün ise tamamı Nihan'a ayrılmıştır. Kurgudaki bu gidişattan yola çıkarak Salih'in zamanla çevresinden koptuğu, düşsel dünyasında Nihan'la iletişim kurarak içe döndüğü sonucuna ulaşılabilir.

Her ne kadar Salih arkadaşlık bağlarını ön planda tutmasa da Rio de Janeiro'ya taşınmaması adına düşünmesi gereken bir numaralı etken arkasında bıraktığı kişilerdir. "Altan" figürü, yapıtta en başta Salih'i gitmemesi üzerine ikna etme girişimleriyle ortaya çıkar. Neredeyse her tanıdığı gibi bu figürle de Nefaset Lokantası'nda tanışması, bu uzamın bir kez daha hayata benzerliğine yapılan bir göndermedir. Altan'ın Salih taşınma düşüncesinden vazgeçirmeye çalışırken duygusallıktan uzak ve suçlayıcı tavrı dikkat çekmektedir. "*Böyle küsüp kaçmak olur mu? Mücadeleden kaçıyorsun.*" (Doğan, 15) Arkadaşlarının empatiden uzak, eleştirel tavrı onun daha da yalnızlaşmasına ve hayal dünyasında yaşattığı Nihal'e sığınmasına neden olmuştur. Kurgunun devamında Altan'la olan diyalogları hep aynı biçimde devam etmiştir. Kurgudaki olayların kavramsal olarak ağırlığına bakıldığında arkadaşlık ilişkilerinin en az yeri tuttuğu görülmektedir. Çünkü Salih, kendini ait hissedemediği çevre içinde insanlarla iletişim kurmak yerine daha çok kendi içine dönmeyi tercih etmiştir.

Salih'in bir diğer arkadaşı Metin ise arkadaşları arasından onun üzerinde en çok etki bırakan kişidir. Her zaman birbirlerinden duygusal olarak destek almaktadırlar ve birçok şeyi birlikte yaparak vakit geçirmektedirler, zaten Salih'in yıllardan beri arkadaşı olan tek kişi Metin'dir ve kalan herkesle olan iletişimi asgari düzeydedir. Altan'a kıyasla daha yakın bir ilişkileri olduğunu, Salih'in gitme kararına olan tepkilerinden anlaşılmıştır. Altan, bu kararın objektif olarak "korkakça" olduğundan bahsederek yargılasa da Metin daha duygusal bir tepki vererek terk

edilmiş hissettiğini dile getirmiştir. *“Ee artık anca ben öldüğümde cenazeme gelirsin İstanbul’a...”* (Doğan, 40) Metin ile Salih’in ilişkisi, yalnızca Altan’a değil çevresindeki diğer kişilere kıyasla da daha yakındır. Bunun sebebi, Salih’in kendisini herkesten uzak görerek diğer insanlara ihtiyacı olmadığını kendine kanıtlamak iken, Metin ise sahip olduğu düşünceleri sansürsüz bir şekilde ifade ederek çoğu insanın yadırgamasına maruz kalmasıdır. Birbirlerine yettikleri konusunda ikna olmuşlardır. *“İnsana bir kişi yeter. Eğer ki onu bulduysa.”* (Doğan, 121) Salih’in karşısına çıkan insanlardan uzak durup yalnızca Metin ile sağlam bir dostluk kurabilmesinin sebepleri arasında, yapıtta geriye dönüş tekniğiyle yer alan üzücü çocukluk anıları yer almaktadır. Anne ve babasının ölümüyle birlikte ablası Feyza’nın terk edilme duygusuyla Salih’e sevgisini yeterince göstermemiş, onun kendisini “görünmez” hissetmesine neden olmuştur. Ablasıyla çocukluğu boyunca çok az iletişim kurması, Salih’in Feyza’nın dünyasına giremeyeceğine dair kabullenmesine ve *“kendi yalnız yaşamını sürdürmesine”* (Doğan, 115) sebep olmuştur. Henüz tanışmamalarına rağmen ablasının kendisine karşı böyle bir tavır takınması, Salih’i yaşama yalnız geldiği ve yalnız kalmak zorunda kalacağı konusunda ikna etmiştir, bu nedenle de arkadaş edinmenin lüzumsuz olduğuna iç dünyasında kanaat getirmiştir. Doğan’ın yapıtın başlangıcında Salih’in yalnızca eylemlerinden bahsetmesi ve daha sonra iç dünyası üzerine, kardeşiyle ilişkisi gibi ayrıntıları vermesi okuru giderek karakter çözümlemesi yapmaya yönlendirmektedir. Aynı zamanda çocukluk anılarının en son bölüme konulması, okuyucuya bir düğümün çözülmesi izlenimi vermektedir. Salih’te arkadaş edinme korkusu yaşatan ve yeniden son bölüme yerleştirilen anılardan bir tanesi de ilk arkadaş edinme çabalarından birinin başarısızlıkla sonuçlanmasıdır. Kurbağayla oynayan bir grup çocuğun yanına giderek onlara uyum sağlamaya çalışması sonucunda alaya maruz kalması ve ertesi gün de parmağında bir siğil, yani bu anı ona hatırlatacak geçmeyen bir yara bırakması da ilerideki arkadaş seçimlerinde etkili

olmuştur. Zaman zaman bu konu üzerine rüyalar gördüğüne yapıtta değinilmesi de çocukluk çağındaki olumsuzlukların yansımalarına ve Salih'in üzerindeki etkisine dikkat çekmektedir.

Metin'in kişilik oluşumu da Salih'inkine benzemektedir, bu nedenle aralarındaki arkadaşlık ilişkisi odak figürün diğer insanlarla olan ilişkisinden farklıdır. Tanışmalarının kitap kulübünde olması ve ikisinin de felsefeyle ilgilenmesi, ortak akademik tutkularını gözler önüne sermektedir. Salih'in ağzından figürün "mutsuz biri" olarak tanımlanması da ikisinin de birbirinin mutsuzluğuna ortak olabileceklerini ve insan ilişkilerinden mutluluk beklemedikleri savını oluşturmaktadır. Salih de bu açıdan tıpkı Metin gibi sürekli geçmişte acı çektiği anları hatırlayarak hayatta tutmakta ve bu yolla mutsuz kalmaya devam etmektedir. Metin'in alt sınıftan birisi olması ve sürekli olarak finansal sıkıntı içinde yaşaması, Salih'in ise asla ekonomik sıkıntı çekmemesi fakat yine de bu sınıfsal farklılıklarının dostluklarının önüne geçmemesi, kalıcı ve hakiki bir dostlukları olduğunun kanıtıdır. Birbirleriyle olan benzerliklerinin yanında, dostluklarında öne çıkan özelliklerinden biri de bu ilişkide ikisinin de rahatlık bulmasıdır. *"Konforlu geliyor tabii onunla arkadaş olmak. Yürüyen bir kitapla arkadaş olmak gibi."* (Doğan, 120) Kitapları gerçek hayattan bir kaçış olarak düşünebilen insanların stereotipik bir özelliği, sosyal ortamlardan uzak durmayı tercih ettikleri için küçüklükten beri kendilerini oyalayabilmek adına kitaplara kaçmalarıdır. Belki de yazar, Salih'in gerçek hayattan kaçabilmek amacıyla kitaplardaki kurgusal, ütöpik uzama sığındığını ima etmektedir ve kitap okuyamadığı zamanlarda da çevresini kitaba benzeyen insanlarla donatmıştır. Diğer sosyal interaksyonlarında da Nihan gibi her zaman çok eğitilmiş ve entelektüel konulardan konuşmayı seven insanları tercih etmiştir.

Salih'in arkadaşlık ilişkilerine yer verilen bir uzam olarak Nefaset Lokantası hayatın tüm evrelerini geçirmiştir. Sahibinin ölümüyle bir cenaze evine dönüşmüş, kimi zaman Salih'in ayrılma yemeğinin yapıldığı yer olmuş, baş karakter ilk oraya taşındığında onun "ikinci evi" olarak da yer

almıştır. Lokanta yalnızca yapıttaki ana uzam olmakla kalmamış, birçok tanınmadık yüzün de gelip geçtiği, neşelerini ve acılarını paylaştığı, bardakların dolup boşaldığı yer olmuştur, bu bakımdan da hayatın nabzının en çok hissedildiği yer olarak yapıtın başlığında yer edinmiştir. “Zaman yoktur, zaman yalnızca sonsuzcasına çok bilinmeyen bir denklem olarak vardır.” (Doğan, 127) Tuğba Doğan’ın yapıtının sonucu niteliğinde olan bu cümle, Sartre’nin Bulantı’ında olan “Zamanın ta kendisi bu, hem de çırılçıplak zaman. Ağır ağır var oluyor, bekletiyor insanı. Ama ortaya çıktığı zaman canımızı yakıyor.” (Sartre, 56) cümlesiyle ortak bir gayede birleşerek bireyin varoluş sürecindeki en temel kavramın bireyin zamanı algılayışı olduğu savını oluşturmuştur. Zamanın akışını ve hızını, kişinin bilinci belirler; kişi, zaman kavramıyla var olur.

III. SONUÇ

Bu çalışmada Tuğba Doğan’ın “Nefaset Lokantası” adlı yapıtında kişinin geçmişteki deneyimlerinin varoluş sürecine olan etkisi ve kişinin yabancılaşmasında sosyal ilişkilerinin yarattığı olumsuz etki incelenmiştir. Bireyin kendisini topluma ait hissetmesinde küçüklüğündeki deneyimlerin ve ebeveynlerin tutumunun önemli yapı taşları olduğu sonucuna varılmıştır. Ölümün kaçınılmaz olması ve bu nedenle yaşamın daha değerli hale gelmesi, ailede yaşananların kişinin ilerideki beklentilerine olan etkisi ve belleğin kişiyi hayatı boyunca takip edecek olması Salih’in monologları üzerinden üzerinden irdelenmiştir.

Romanın odak figürü Salih’in yaşadığı var oluş sürecinde ölüm, aşk ve arkadaşlığın etkisi olduğu görülmektedir. Hayatının farklı zamanlarında yüzleştiği ölüm gerçeği onun yaşamaya karşı isteksiz, bulunduğu uzama karşı aidiyetsiz bir yapıya sahip olmasına neden olmuştur. Yaşama tutunma çabasıyla hayali dünyasında Nihal’le kurduğu bağ, aşkın var oluşundaki olumlu tarafını göstermektedir. Ancak diğer taraftan sığındığı bu dünyayla birlikte içe dönen ve çevresine karşı kayıtsız olan Salih yalnızlık durumunu da devam ettirmiştir. Salih’in var oluş sürecindeki bir diğer

etken olan arkadaşlık ilişkilerinin ise yaşamının merkezinde olmadığı görülmüştür. Çocukluk yaşamının ve Nihal'e odaklı düşünce dünyasının etkisiyle asgari düzeyde yaşadığı bu ilişkilerin onun yalnızlığını gidermediği görülmektedir. Yakın olduğu tek arkadaşı olan Metin ise onu olduğu gibi kabul eden ve eleştirmeyen biridir. Bu özelliklerinden dolayı onu tercih etmesi, Salih'in yaşamın yorucu taraflarıyla artık yüzleşmek istemediğini göstermektedir.

Bu çalışma sonucunda odak figürün var oluş sürecinde etkili olan tüm öğelerin birbiriyle neden-sonuç bağıyla birbirine bağlı olduğu görüşüne ulaşılmıştır. Ölüm gerçeğini reddederken sığındığı aşk ve düşsel boyutta yaşadığı içe dönüşle önemsizleştirdiği arkadaş ilişkilerinin Salih'in yaşadığı çatışmanın hem nedenini hem de sonucunu oluşturduğu görülmüştür.

IV. KAYNAKÇA

Doğan, Tuğba. *Nefaset Lokantası*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2019.

Sartre, Jean-Paul. *Bulantı*. İstanbul: Can Yayınları, 2018.

Geçtan, Engin. *Varoluşçu Psikolojinin Temel İlkeleri*. dergiler.ankara.edu.tr

Polat, Ezgi. *Ölüm Kavramının Heidegger ve Sartre Felsefesindeki Yeri*. dergipark.org.tr

Goethe, J.W. *Die Wahlverwandtschaften*. Münchenn: Winkler, 1809